

סימן כג

כוונות מצוות סוכה וההקפדה על נוי הסוכה

ערב חג הסוכות תש"ע

שאלה:

מהן הכוונות שצריך לכוון בסוכה בליל יו"ט הראשון של חג?

האם יש עניין מיוחד בהקפדה על נוי הסוכה יותר ממצוות אחרות?

תשובה:

א. סוכה – כנגד ענני הכבוד או כנגד סוכות ממש?

כתב הטור (או"ח סי' תרכ"ה): "בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים. תלה הכתוב מצוות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצוות, לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאוזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו והוא המורה על אמיתות מציאות הבורא יתעלה... והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם, הם ענני כבודו שהקיפנו בהם לבל יכה אותנו שרב ושמש ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו.

והב"ח במקום הקשה על דברי הטור וז"ל: "אין זה מדרכו בחיבורו זה לבאר הכוונה לשום מקרא שבתורה, כי לא בא רק לפסוק הוראה או להורות מנהג, ופה האריך לבאר ולדרוש המקרא דבסוכות תשבו". ומתריך הב"ח: "ויראה לי לומר בזה שסובר דכיוון דכתיב 'למען ידעו דורותיכם' וגו' לא קיים המצווה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצוות

הסוכה כפי פשטה, ולכן ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה בשיבת סוכה שיזכור יציאת מצרים... וכן גבי סוכה שכתוב 'למען ידעו דורותיכם'... משמע ליה ג"כ שצריך שיכוון בשעת ישיבת הסוכה הטעם המכוון במצווה". מכאן שלדעת הב"ח יש מצווה מיוחדת לזכור בעת קיום מצוות סוכה את טעמה, דהיינו שיבין על מה ולמה נצטוונו לשבת בסוכה.

בטעם מצוות סוכה נחלקו התנאים, כמבואר בגמרא: "דתניא כי בסוכות הושבתי את בני ישראל ענני כבוד היו – דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם". מתוך דברי הטור רואים אנו, שנטה לדעת רבי אליעזר, וז"ל: "והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפנו בהם לבל יכה אותנו שרב ושמש".

ומכיוון שהבנת טעם המצווה עפ"י הב"ח היא חלק מקיום המצווה, שומה עלינו להבינה. טעמו של ר"א מובן יותר ומסתדר יותר עם לשון הכתוב "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם ממצרים" – משמע בדרך נס, כענני הכבוד. אך לדעת ר"ע שסוכות ממש היו, הרי בני"הם שבנו אותן בעצמם וישבו בהן, וא"כ לשון הכתוב "הושבתי" אינו מובן.

ואף הלבוש (שם תרכ"ה) נוקט כהטור ומכריע כר"א, וכך כתב: "כתיב בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישאל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים, והוקשה לרז"ל מאי ריבותיה

הושבתי את בני ישראל הכוונה לענני כבוד, אך הרשב"ם כתב (שם): "כפשוטו, כדברי האומרים במסכת סוכה **סוכה ממש**, וזה טעמו של דבר: 'חג הסוכות תעשה לך באוספך מגרנך ומיקבך' (דברים ט"ז י"ג) באוספך את תבואת הארץ ובתיכם מלאים כל טוב דגן ותירוש ויצהר, למען תזכרו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, במדבר מ' שנה בלא ישוב ובלא נחלה, ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה. ובתיכם מלאים כל טוב, ואל תאמרו בלבבכם כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וכסדר הזה נמצא בפרשת עקב תשמעון: וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלוקיך זה ארבעים שנה וגו' ויאכילך את המן וגו' (דברים ח' ב-ג). ולמה אני מצווה לך לעשות זאת, כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה (וגו') ואכלת ושבעת (וגו') ורם לבבך ושכחת את ה' וגו' ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל (שם ז-יח), ולכך יוצאים מבתי מלאים כל טוב בזמן אסיפה, ויושבין בסוכות לזכרון שלא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשבת. ומפני הטעם הזה קבע הקב"ה את חג הסוכות בזמן אסיפת גורן ויקב, לבלתי רום לבבם על בתיהם מלאים כל טוב פן יאמרו ידינו עשו לנו את החיל הזה" ע"כ.

נמצאנו למדים מדברי הרשב"ם, שעניינו של חג הסוכות הוא חג ארץ ישראלי בתקופה שבה האדם צובר רכוש ומרגיש גאוה וסיפוק, כשיש לו נחלה ושדה וחרם ובית קבע, וחששה התורה שמא ישכח את ה' ויחשוב שכל עושרו בא מכוחו ועוצם ידו, לכך מחנכת אותנו התורה לצאת בתקופה זו לסוכת עראי, ולזכור שהנחלה והבית שבנינו והכרמים שנטענו אינם דבר המובן מאיליו,

שהושבם בסוכות מאי נ"מ אם ישבו בסוכות או באוהלים שהקפיד עליהם הכתוב כ"כ לצוות מצות הסוכה לזכר? ותירצו שלא סוכות ממש רצה הכתוב, אלא דבר נסי שהשגיח עליהם ביציאת מצרים **ועשה להם דבר נס**, ולכך צווה במצוות סוכה לזכור הנס. ומהו הנס שנקרא בשם סוכה? והם ענני כבוד שהקיפן בהן במדבר לבל יכה אותם שרב ושמש ויגנו עליהם מן האורבים, לכך צוונו לעשות סוכות ולישב בהן שבעת ימים שהם כוללים כל ימי השבוע, ורומזים כל הזמנים לזכור נוראותיו ונפלאותיו בכל הזמנים" עיי"ש.

אף הלבוש הלך בדרכו של הטור והכריע כר"א שסוכות היו ענני כבוד, והחג נחוג על שם הנס של אותם עננים, ובכך נזכור את השגחתו של הקב"ה לכל ימי השנה.

ויש לדקדק בלשון הלבוש – "והוקשה לחז"ל מאי רבותיה שהושבם בסוכות" – כלומר, הוא מביא את דעת רבי עקיבא כפשט יחידי שאי-אפשר לפרש אחרת ממנו. וצ"ע כיצד יפרש ר"ע את האמור בתורה "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל" – וכי מה אכפת לנו באילו מבנים ישבו ישראל ביציאת מצרים אם אין מדובר בנס?

וכן פסק הפמ"ג (סי' תרכ"ה) שיש לכוון כפי ב' הדעות בגמ', ואם כן יש להבין את כוונת המצווה גם אליבא דרבי עקיבא.

אכן המעיין בפרשנים הראשונים על התורה בפירוש הפסוק "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל" יווכח, שאינו ברור כלל, שהפשט הוא ענני כבוד.

אמנם רש"י (ד"ה כי בסוכות הושבתי ויקרא כ"ג מ"ג) כתב שפשט הפסוק "כי בסוכות

במדבר ממילא הרגישו תלתיים בקב"ה ולא היה צורך להזכיר זאת. [ואף לדעת ר"א הסובר ענני כבוד, ברור מדוע לא עשו את חג הסוכות במדבר, שהרי לא שייך לעשות סוכה תחת סוכה (בית אלוקים שער היסודות פרק ל"ז)].

ואף ראב"ע (שם כ"ג מ"ג ד"ה כי בסוכות) פירש שהסוכות הם כפשוטו סוכות ממש, וכדעת ר"ע, וכך כתב: "כי בסוכות, שהיו עושים אחר שעברו ים סוף סוכות, ואף כי במדבר סיני שעמדו שם קרוב משנה. וכן מנהג כל המחנות. והנה גם זה המועד זכר ליציאת מצרים. ואם ישאל השואל למה בתשרי זאת המצווה, יש להשיב, כי ענן ה' היה על המחנה יומם, והשמש לא יכס. ומימות תשרי החלו לעשות סוכות בעבור הקור". ע"כ. רואים מדבריו שהיה גם ענני כבוד וגם סוכות ממש, אלא שאם ישאל השואל, אם יש ענני כבוד המגנים מחום, לשם מה סוכות ממש? על כך משיב הראב"ע, שענני הכבוד היו הגנה מהשמש והחום אך לא מהקור, ומתשרי החלו לבנות סוכות ממש להגנה מפני הקור. ומכיוון שהחג נקבע בתשרי ולא בניסן, וגם הוא זכר ליציאת מצרים, לכך ברור לראב"ע שהפשט הוא סוכות ממש כר"ע שהחלו בבנייתו בתקופה זו דווקא.

אלא שלפי פירוש ראב"ע יש להבין, על שום מה החג, ובמה משתבח הפסוק "כי בסוכות הושבת את בני ישראל"? ומדוע יש לעשות זכר לסוכות רגילות?

ונראה לומר בהבנת דבריו, דיש בחג הסוכות בחינת "אני לדודי ודודי לי". בניסן יצאנו ממצרים והקב"ה הרעיף עלינו ניסים ונפלאות, ועל כן מצוות הזכירה בחג המצות היא לזכור את אותם ניסים ולהודות עליהם בהלל. לעומת זאת בחודש תשרי נעשה קר,

שהרי בעבר היינו נוודים ארבעים שנה במדבר ללא נחלה ובית קבע, ובכך לא ירום לבבנו ונזכור את ה' ואת השגחתו.

ונראה שהמחלוקת בין רש"י לרשב"ם נבעה מביאור המילה "הושבת". שאם סוכות הכוונה לסוכות ממש שבנו בני במדבר, מדוע נאמר "הושבת", והרי לכאורה הם ישבו בהם בעצמם! ולכן נטה רש"י לדעת ר"א שמדובר בענני כבוד שהקב"ה הושיבם בתוכו. לעומת זאת הרשב"ם מבאר שהכוונה היא שבכך שהקב"ה הוביל אותנו ארבעים שנה במדבר, מיצא"מ עד הכניסה לא"י, ובהובלה זו גרם לנו לבנות סוכות להגנה, ממילא נחשב כאילו הוא הושיב אותנו בסוכות אלו (כמו קבלן שאומרים שבנה בניין למרות שבפועל הפועלים הם אלו שבנו) וכל עניינו של החג הוא לזכור מאין באנו וממילא לזכור לאן אנו הולכים ובכך לא נסור מדרך ה'.

מדבריו יוצא, שהמושג "זכר ליציאת מצרים" כולל בתוכו ב' עניינים: א. זכר ליציאה מעבדות מצרים והניסים שעשה לנו ה' וכנגד זה אנו חוגגים את חג הפסח. ב. זכר ליציאה הארוכה ממצרים לא"י, דהיינו זכר לארבעים שנות נדודים במדבר, והזיכרון הוא על מה שלא היה לנו באותה העת, ובזכרנו זאת תיעקר הגאוה מליבנו. וזהו הזיכרון של חג הסוכות, חג האסיף. (ועיין בא"ר סי' תרכ"ה בתחילתו שזמן יציאת מצרים כולל גם את תקופת הכיבוש והחלוקה של ארץ ישראל. ולפי הרשב"ם הדברים ברורים).

עפ"י דברי הרשב"ם מובנת הדעה שבנ"י במדבר לא קיימו את חג הסוכות (עיין שו"ת צי"א ח"ז סי' ל"א בשם המבי"ט ועוד). שהרי כל החינוך והמסר של חג הסוכות שייך רק בבואם לא"י, ששם יהיה מושבם הקבע, אך

במדבר. ז"ל הרמב"ם (שם): "ושני החגים הללו יחד, כלומר סוכות ופסח מלמדים רעיון (השקפה) ומדות. הרעיון (ההשקפה) בפסח, היא זכרון אותות מצרים והשרשתן לדורות, אבל הרעיון (ההשקפה) בסוכות, השרשת אותות המדבר לדורות".

מדבריו מבואר שזו דעת ר"א בגמ' (סוכה י"א ע"ב) שסבר סוכות כנגד ענני כבוד, שהרי כותב מפורש שיש חג הפסח שבא להזכיר את הניסים ("אותות" בלשוננו) שהיו במצרים (כגון עשרת המכות), ויש חג (סוכות) שבא להשריש את "אותות המדבר". ואיזה ("אות") היה בהושבת בני" בסוכות? פשיטא, שכוונתו לענני הכבוד שליוו את בני" בדרך נס לבל יכם שרב ושמש.

וממשיך הרמב"ם: "והמדות, הם שיהא האדם זוכר תמיד ימי הרעה כימי הטובה כדי שתגדל תודתו את ה' ותושג לו הענווה ושפלות הרוח, ולכן יאכל מצה ומרור בפסח כדי לזכור מה שאירע לנו. וכן יצאו מן הבתים וישבו בסוכות כדרך שעושים העמלים שוכני המדברות והיערות, כדי לזכור שכך היה מצבנו לפנינו, כי בסוכות הושבת את בני ישראל וגו'. ועברנו מזה לשכון בתי משכיות, במיטב המקומות שבעולם והדשן ביותר, בחסדי ה' ובהטחתו לאבותינו".

וטעם זה הוא לדעת ר"ע שס"ל סוכות ממש. וטעם הזכירה דומה לדברי הרשב"ם, שכשהאדם נמצא בא"י ושרוי בהרווחה כלכלית, יזכור שאין זה דבר מובן מאיליו, ולא כך היה בעבר, אלא היינו עם של נוודים במדבר, ובכך נקנה את מידת הענווה ולא ירום לבבנו לשכוח את ה' ואת חסדו.

הרי מפורש שהרמב"ם הביא את ב' הדעות לחנך אותנו בהשקפה נכונה ולהקנות לנו מדות טובות.

בבחינת הסתר פנים, ונאלצנו לפתור את הקושי בעצמנו, ואעפ"כ לא עזבנו את ה' והלכנו אחריו ארבעים שנה במדבר, וכדברי ישעיהו הנביא המשבח את עמ"י על כך "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". לכן המצווה של חודש תשרי היא לזכור את אותה מסירות הנפש, ולציין את אהבת ישראל לה' ללא תנאים ושיוור, ולעורר את האהבה הישנה. ובכך מובנת השמחה הגדולה כ"כ בחג הסוכות, שהרי פסח ושבועות הם חגים הבאים על אתערותא דלעילא, אך חג הסוכות בא מאתערותא דלתתא. ובזכות אהבתנו אל ה', הקב"ה מחזיר לנו אהבה בחג זה, וכפי שדרשו חז"ל עה"פ "הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בו" על חג הסוכות. וכ"כ ערוה"ש (או"ח סי' תרכ"ה ס"ג עיי"ש בדבריו הנפלאים).

נחזור לדברי הב"ח (לעיל) שכתב "דכיוון דכתיב למען ידעו דורותיכם וגו' לא קיים המצווה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצוות הסוכה כפי פשטה... משמע ליה ג"כ שצריך שיכוון בשעת ישיבת הסוכה הטעם המכוון במצווה". למדנו מדבריו שדייק בטור (שם סי' תרכ"ה) שבלילה הראשון של סוכות צריך להתכוון במצוות סוכה לדעת את טעמה הפשוט כדי לצאת יד"ח המצווה. ומכיוון שישנה מחלוקת תנאים על שום מה חג הסוכות, ומחלוקת ראשונים מהי "כוונת מצוות הסוכה כפי פשטה", ממילא מחויבים אנו לכוון בלילה הראשון לשתי הדעות, ולהבין את עניינם, ובכך נצא יד"ח המצווה לכו"ע.

אף מדברי הרמב"ם במו"נ (חלק שלישי פרק מ"ג) משמע שיש לכוון לב' הדעות (ר"א ור"ע) לגבי מהו הסוכות שישבו בהם בני"י

לנו מימים ימימה, שהרי אבותינו נולדו במצרים, ואברהם באור כשדים. את הארץ כבשנו בחסדי ה', שברצונו נתנה לנו. ועל דבר זה אנו מודים לה' בחג הסוכות, והסוכה היא הזיכרון לחסד ה' עימנו.

ואכן הקשר בין סוכות לא"י מתחבר בתחומים רבים כדלקמן:

א. "ויהי בשלם סוכו בציון" – מובא בשם הגר"א (קול התור" פרק א' סעיף ז') ששתי מצוות אנו מקיימים בכל גופנו ואפי" בשינה: א"י וסוכה. ובשתייהן יש ציווי 'תעשה ולא מן העשוי'. אף בציון נדרש על הפסוק 'ובא לציון גואל' - 'כל זמן שציון אינה בנויה עדיין הגואל לא בא (רש"י ישעיהו נ"ט). יש מצווה להוריש את הארץ ולכבושה בדרך הטבע כשם שבסוכה יש מצווה כזו. ואולי לכך מזכיר הרוקח את הסוכות האלה דווקא של זמן כיבוש הארץ, כי אז נסתיימו ענני הכבוד (הנסים) והחלנו בכיבוש בדרך הטבע.

ב. למרות שמצוות נטילת ד' מינים אינה תלויה בארץ – מינים אלו מצויים בעיקר בארץ ולא בחו"ל, כך גם תנאי מזג האוויר בחו"ל לרוב אינם מתאימים לשינה בסוכה. וכל הקולות של הרמ"א (לא לישון בסוכה משום צער עיין סי' תרל"ט ס"ב) אינן שייכות לארץ. (עיין ראש אמיר בהקדמה לעץ הדר למרן הראי"ה קוק זצ"ל המבאר שמצוות ד' מינים ממצעת בין מצוות של חובת הגוף לבין המצוות התלויות בארץ עיי"ש). ועיין קובץ המועדים (חנוכה פורים עמ' 136) מאמר הרב שריה דבליצקי זצ"ל שכתב: כי עיקר קיום תורה ומצוות הוא דווקא בארצנו הקדושה, וכאן אפשר בע"ה לקיים כל המצוות הנוהגות כראוי מן המובחר עם כל פרטיהם. כי כפי הנראה בחוש, הרי כל הנתונים מסייעים לקיום מצוות בהידורם. עיי"ש.

ב. טעם נוסף למצוות סוכה

השנה (תשע"ו) התבאר לפני טעם נוסף שיש לכוון בליל חג הסוכות, וחזי לאצטרופי.

בספר הרוקח (הלכות סוכה) מובא: לאחר שפירש 'מרעמסס באו לסוכות – על אותן סוכות היה אומר ר"ע סוכות ממש" הוסיף הרוקח: "ויש מפרשים כשצרו על ארץ האמורי של סיתון ועוג ועל כרכים שבארץ כנען אז ישבו ישראל בסוכות כמו שכתוב 'ארון וישראל ויהודה יושבים בסוכות' כי בשדה היה מסכך עליהן עד שכבשו רבת בני עמון, כך ישראל עד שכבשו את ארץ כנען. זהו 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל' כשצרים את האומות. וכל זמן שלא כבשו וחלקו קורא יציאת מצרים כמו שכתוב 'אשר הכה משה ובני ישראל בצאתם ממצרים'. והיא שנת הארבעים וזהו 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות', שלא יחשבו מאבותינו אברהם יצחק יעקב אנחנו יושבים בארץ, אלא ידעו שיצאו ממצרים וצרו על הערים ונתנם ביד ישראל".

ומדוע לרוקח היה חשוב כ"כ לבאר את טעם מצוות ישיבה בסוכה לזכר הסוכות שישבו בהם ישראל בכיבוש הארץ, ולא לזכר הסוכות שישבו בהם ביציאת מצרים, כפי שנראה יותר על דרך הפשט?

ונראה לומר שעפ"י הרוקח יש ביאור ומשמעות לכל ג' הרגלים. פסח – זהו החג הלאומי של האומה בה נולדה האומה ונעשתה לעם. שבועות – זמן קבלת תורתנו שהיא המשמעות הרוחנית של אומתנו, שאין אומתנו אומה אלא בתורתיה, כדברי רס"ג. וחג הסוכות – הוא הודאה על ירושת א"י, שכשנצא לסוכה נזכור שא"י אינה מולדת

ג. טעמי המצווה – אלו ואלו דברי א-לוהים חיים

ונראה לומר, שאף במחלוקת ר"ע ור"א על טעם מצוות סוכה אין הכרעה, ו"אלו ואלו דברי א-לוהים חיים". ועל פי זה יובנו לנו כמה הלכות בסיסיות הקשורות לסוכה:

א. החיד"א בברכי יוסף (או"ח סי' תרכ"ה) שואל מדוע לפי ר"א, שסובר שסוכה כנגד ענני הכבוד, לא נצטוונו לזכור ניסים אחרים שאירעו לאבותינו במדבר (המן והבאר)? ומדוע דווקא נס ענני הכבוד נבחר? והרי המדרש (שהש"ר ד' עה"פ תאומי צביה ומובא ג"כ במדרי"ר פ"א ס"ב) כולל יחד את שלושת הניסים הללו כג' המתנות הטובות שניתנו לישראל במדבר! ועוד, הרי המן והבאר (לחם ומים) חיוניים לאדם יותר מן הצל, ומדוע אנו מודים דווקא על הטפל? הברכי יוסף מפנה לספרו "ראש דוד" ששם הביא תירוץ בשם ר' חיים כפסי זצ"ל – שדווקא בגלל שענני הכבוד אינם הכרחיים לקיום האדם, ניכרת מנס זה חיבתם המיוחדת של ישראל לפני המקום, שחפץ לענג אותם ולפנקם, ולא רק להחיותם.

עפ"י מובן מדוע דווקא במצוות סוכה יש דין שמצטער פטור ממנה, ומדוע לא אומרים כן בשאר מצוות כגון תפילין (לאדם המצונן שקר לו) וכדו'?

ועפ"י החיד"א הדברים מיושבים. מכיוון שכל עניינה של הסוכה הוא לזכור את החסד הגדול והחיבה היתירה שעשה לנו ה' במדבר בהושיבו אותנו תחת ענני כבוד. לכך צריך תנאים נאותים שיזכירו לאדם את אותה חיבה יתירה. וכאשר ישנם גשמים או שרב כבד, ואדם סובל בסוכתו, אין הסוכה מזכירה את

ג. הגדרת מצוות ישיבה בסוכה נלמדת מהגדרת ישוב א"י בירושלמי סוכה (פ"ב ה"י) – "כיצד ישיבת סוכה? הדא הוא דכתיב 'והורשתם אותה וישבתם בה'" וכפי שביישוב א"י המצווה היא לחיות בארץ (ולא ישיבה על כיסא דווקא) אף בסוכה המצווה היא לחיות בסוכה ואפי' לשחק ולטייל! (דרכי משה סי' תרל"ט ס"ק א' בשם מהר"י וייל סי' קצ"א).

ונראה שכל הטעמים הנ"ל אינם סותרים זה את זה אלא אדרבה משלימים אלו את אלו, ולכן ראוי לכוון בכל הכוונות אלו, ומתוך כך מגיעה השמחה הגדולה בחג זה.

ונתחדש לנו בדברי הרוקח, שההשוואה בין מצוות ישיבה בארץ ישראל למצוות ישיבה בסוכה היא השוואה דו-צדדית: מן הירושלמי אנו למדים את גדרי מצוות סוכה מגדרי ישיבת ארץ ישראל, שעיקר המצווה הוא החיים הטבעיים בסוכה – אכילה שינה טיול וכדו'. ועפ"י הרוקח אנו למדים ממצוות סוכה את גדרי מצוות ישוב ארץ ישראל – שכל זמן שלא נגמרו שנות הכיבוש והחלוקה, אע"פ שהיו ישראל בארצם, מכיוון שלא באו איש לנחלתו עדיין נחשבת אותה התקופה כהמשך של יציאת מצרים, שהיא גלות, ורק בכיבוש ונחלה, כעושה בתוך שלו, אז זו גאולה, כהגדרת ר' צדוק מלובלין בדברי סופרים (אות י"ד) עיי"ש. וטעם הסוכה הוא לעשות זכר לאותה יציאת מצרים.

ראיה לדברי הרוקח ניתן להביא ממנהג ההקפות בהושענות, שאומרים חז"ל שהן זכר להקפות העיר יריחו בעת כיבושה. ולכאורה, מה הקשר? אך לדברי הרוקח הדברים מובנים, כי מצוות סוכה מטרתה לזכור את אותה התקופה של כיבוש הארץ והורשתה.

שעשו בני"י במדבר הדברים ברורים אפי' יותר. שהרי ראינו לעיל שעיקר טעם המצווה לשיטתו היא לראות את אהבת ישראל לה' ואת חסד הנעורים של "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", ולעורר אהבה ישנה. ומהו הסימן המובהק המבטא אהבה? – כאשר האהב משקיע באהוב מעבר לדאגה בסיסית לצרכיו, שהרי בהשקעה בסיסית הרי הוא נראה כעושה הדברים כדי לצאת ידי חובה. אף כאן כשאנו מקיימים את המצווה, זכר לאהבת ישראל לה' במדבר, ולעורר אהבה ישנה, אנו משקיעים במצווה ומהדרים בה, וזהו חלק מהמצווה ולא תוספת עליה, כי בלא ההידור והנוי לא תיזכר אותה האהבה. ולכן מנתה התוספת את כל רשימת נוי הסוכה, כדי להדגיש עד כמה חשוב נוי הסוכה, כעיקר המצווה – לזכור את אהבת ישראל לה' שהתגלתה ביציאת מצרים.

ולכך ישראל בכל הדורות הקפידו על מצווה זו, וכדברי הפלא-יועץ (ערך סוכה): "סוכה היא מצווה חשובה וחביבה הבאה מזמן לזמן. ואשריהם ישראל רובם נזהרים ועושים סוכה נאה בכלים נאים, זכאה חולקתהו... ולו חכמו ישכילו כמה חביבה מצווה זו בין לפי הפשט, והיא העומדת לאדם לכפר במקום גלות, ובין לפי הסוד גבהו סודותיה", עי"ש.

ויהי"ר שנזכה לקיים מצוה זו בשלמות ובדקדוק, ובזכות מצווה חביבה זו, נזכה לשאוב כוח לכל השנה כולה וכדברי הפלא-יועץ (שם) "ובודאי שמי שנזהר לקבוע דירתו וישיבתו בה כל שבעת הימים בקדושה ובטהרה באימה ויראה ושמחה רבה כדת מה לעשות, קונה קדושה ותוספת הארה בנפשו רוחו ונשמתו, ומצא כדי גאולתו לכל השנה לעבוד את בוראו עבודה תמה". אכי"ר.

החסד והאהבה היתירה של ה', ולכן המצטער פטור ממנה, ואף אסור לו להישאר בה ואם עושה כן נקרא "הדיוט" (עיין ברמ"א סי' תרל"ט פ"ה), כי לא לצער ניתנה אלא לעונג ושמחה.

ב. מיוחדת היא מצוות הסוכה בהידור הרב שבה אנו מייפים ומקשטים את הסוכה. בגמ' בסוכה (דף י' ע"א) מובאת ברייתא המופיעה בתוספתא (פרק א'): "סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין (מעשה אורג) ובסדינין המצויירין (שצורתן בולטת כגון מעשה רוקם) ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקים ורימונים פרכילי ענבים ועטרות של שבולין יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט אחרון של חג" עיי"ש. התוספתא האריכה, שלא כדרכה, בפירוט סוגי הקישוטים, עד שמנתה יותר מעשרה מינים של נויי סוכה. ומדוע לא כללה את כולם בהגדרה כוללת?

ונראה שהתוספתא רצתה להדגיש שההידור מצווה בסוכה, הוא לא רק מטעם "זה אלי ואנוהו", הדומה לשאר מצוות שמצווה להדר בהם, אלא בסוכה ההידור הוא חלק מעצם המצווה. ועפ"י ב' השיטות שהסברנו בדעת ר"א ובדעת ר"ע הדבר מובן להפליא.

שהרי לדעת ר"א שהסוכה היא זכר לענני הכבוד, ועפ"י דברי החיד"א שהזכרון הוא לחיבה המיוחדת שהרעיף ה' עלינו מעבר לסיפוק צרכינו ההכרחיים, א"כ אנו מרבים לקשט את הסוכה ולהראות חיבה יתירה לה' במצווה זו. וכמו שהקב"ה הרעיף עלינו אהבה בנתינת 'מותרות', אף אנו לא מסתפקים בסוכה פשוטה, אלא מוסיפים בה 'מותרות', והופכים את הנוי והקישוטים לחלק מעצם המצווה.

ולדברי ר"ע, שהסוכות זכר לסוכות ממש